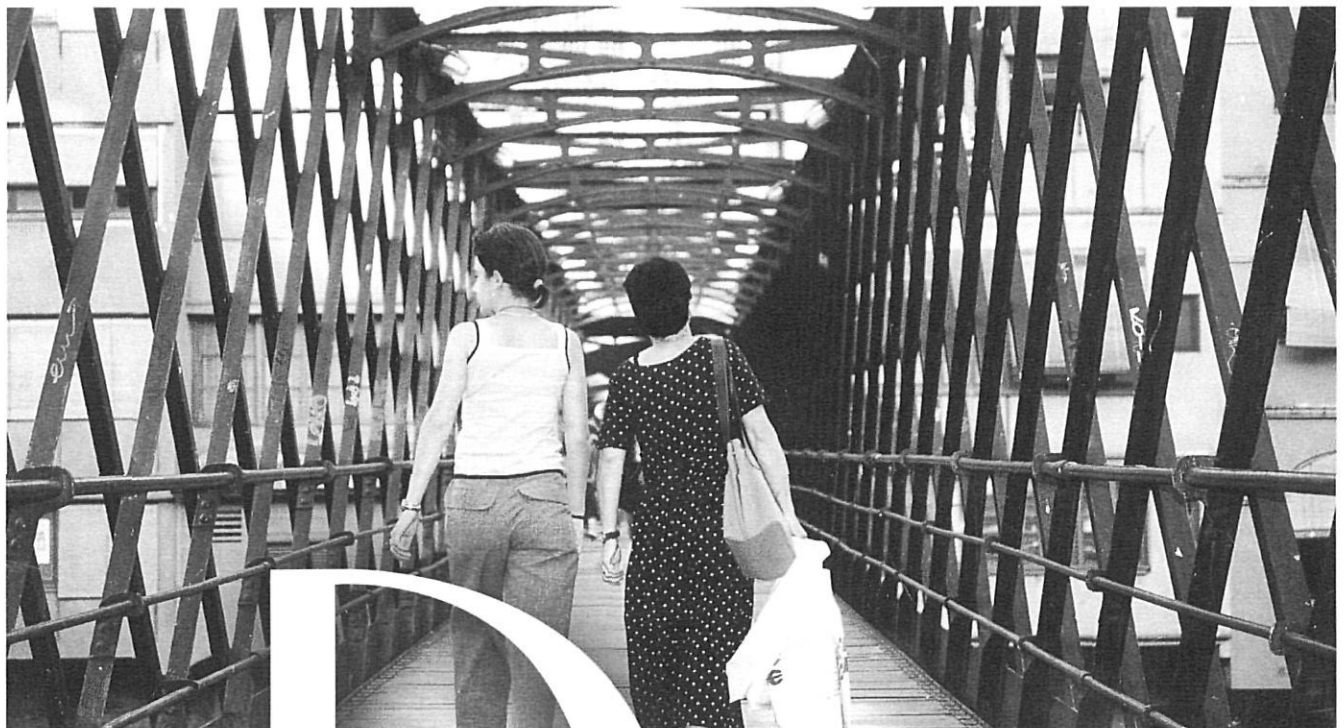




trabal·le d'acció



A dalt el pont de les Peixateries; a l'esquerra, el Colmado Moriscot de Girona.

AVANT ELS NOS TRES ULLS, APARENTMENT INVISIBLE ALS ESGUARDS quotidians, reviscola, sense que ens n'adonem, la saba d'un passat que encara no ha desaparegut del tot. Certes ciutats privilegiades conserven la petjada dels segles com un pòsit tangible de la civilització, un producte apte per als fulletons turístics i per a la comercialització. Però hi ha un altre aspecte per al qual no tenim prou perspectiva, perquè és molt més recent i ningú no el percep amb suficient claredat: l'ombra dels anys llunyans però propers alhora, de les dècades del nostre segle que ara s'acaba i que ens arriba en missatges i icones xifrades com paradoxes o ucronies, en els llocs més insospitats, en els moments més inversemblants. Aquest passat és present als edificis públics, les botigues i les cases, a la publicitat. És la memòria del segle XX. Les petjades de la nostra història.

## El segle ocult: la ciutat

Text  
MOISÈS DE PABLO

Fotografies  
QUIM GIRÓ

Com si fos víctima d'un encanteri, Girona sembla a vegades un perpetu viatge en el temps, un anacronisme permanent o un món ideal en el qual no fos possible tenir problemes. Es diria que la mateixa imatge de la ciutat està per sobre dels maldecaps dels seus habitants. En uns llimbs blavosos on habiten centenars de turistes en calça curta, armats amb càmeres Nikon, amarats de suor i frisosos de menjar paella rescalfada mentre persegueixen la terra promesa de barri jueu i la pedra filosofal que algun descendent de David va amagar qui sap on, on els carrilets amb motor de benzina passen a ritme de campana gemacions de visitants que simulen escoltar, entre badalls dignes del lleó de la Metro, la història multilingüe en format *cleenex* (sentir i oblidar) de "la immortal". Un indret intemporal on la Catedral, la



El pont Eiffel, la modernitat avant la lettre, entre la Rambla i el carrer Nou (1877).

Catedral goticobarroca, acaronada pel silenci de la nit, sura dins un cel de formol il·luminat pels fanals; on el rellotge de la torre pren una carnalitat fosforescent, inopinada; on la cocollona (meitat cocodrill i meitat papallona, una monja empresonada injustament convertida per la divinitat per poder fugir del cau en un ésser fantàstic digne de l'Spielberg) sembla tornar del seu oblit de segles, i on les gavines, com animals mitològics desproporcionats, desafien, majestuosos, les lleis de Newton (hi ha un moment etern quan es mira una gavina en ple vol en què sembla que l'aire deixi d'existir, que hagi —literalment— desaparegut del seu voltant i que el temps no sigui un paràmetre tangible, real). La postal, per una vegada, ha vençut la realitat.

Les facilitats que et dona la Girona estiuenca per esdevenir turista a la teva pròpia ciutat són inaudites. Només passejant al voltant d'aquesta Catedral, entre una gernació de llengües i races, es torna a recuperar el sentit d'intimitat. Pocs gironins resten a la vora de l'Onyar en un període vacacional, i la vila és, literalment, una urbs de turistes; de gàrgoles histriòniques vingudes d'un món de dimonis i pors; d'animals fantàstics nodrits pels temors del subconscient col·lectiu (no són, potser, la millor representació d'un Hiroshima o un Nagasaki futur?); d'impossibles rostres dalinians que tan sols existeixen a la imaginació dels que creuen. Perquè qui creu en alguna cosa, creu en tot. I és que aquest és el lloc per recuperar el sentit del temps i de l'espai, precisament en un indret on no hi ha temps ni espai. Perquè allí, allò veritablement important és la pedra. La pedra, aparentment eterna. La pedra com a millor metàfora d'allò que resta quan no saltres ja no hi som.

I si ens hi fixem bé, per les venes de la ciutat, com per les artèries (carrers, carrerons, avingudes, vies o rambles) de centenars d'altres poblacions del planeta, també circula la matèria xifrada de la història, metamorfoxada en múltiples signes. Mirant els edificis i els objectes del nostre voltant veiem la història del segle que tanca el segon mil·lenni, un recorregut gens nostàlgic.

#### Ponts, fanals, símbols d'estat

El moribund segle XX és tan a prop que amb prou feines ens n'adonem. Si no, passem-nos pel pont de l'Eiffel, construït l'any 1877 per la desproporcionada xifra de 22.500 pessetes. Un pont que va sobreviure a la Guerra Civil i que, tot i que va néixer en el segle XIX, és un testimoni de les tècniques utilitzades en el XX. Un epígon de la modernitat fora de lloc, que no s'adeia en absolut a la Girona grisa, atemorida de Déu i tancada en si mateixa de final del segle XIX. Aquella Girona que amb prou feines superava els 10.000 habitants i que a la primera dècada del XX arribà fins als 16.000. En qualsevol cas, el pont de l'Eiffel, decorat avui dia per grafitos de *rappers* i cartells de protesta, va tenir més adeptes que no pas aquella curiosa andròmina, la *tour Eiffel* (avui convertida en símbol i reclam nacional) que a la *ville lumière* de l'exposició de 1889 van batejar amb el nom del

seu constructor, i que els parisencs més conservadors trobaven estrofolària i digna de ser enderrocada. Quatre ferros mal posats, en deien. El vell pont sobreviu com un objecte estrany: el d'una eina del passat que encara fa servei avui dia. Gairebé camuflat en el paisatge, amb la seva silenciosa presència i la seva enorme utilitat per obrir noves dreceres (va haver-hi un temps en què el carrer Nou es deia que era el passeig de Gràcia local, la via que obria un futur industrial i meravellós), és un precedent d'allò que havia de ser el segle XX, el segle de la tècnica, on no només el ferro i més tard l'alumini es doblegà, amament, a l'utilitarisme i les necessitats humanes, sinó que també els ions i els cations, la benzina, els plàstics, les substàncies químiques i més enllà els àtoms o les cèl·lules del cos obriren els seus secrets.

Sense anar gaire lluny trobem un altre supervivent del passat, els antics fanals de la rambla de la Llibertat, que daten del 1916, quan Europa es dessagnava lentament en la seva primera guerra civil del segle XX. El que havia de ser el darrer conflicte bèl·lic de la humanitat. Els fanals, tan hàbils per passar despercebuts amb el seu to negre i els braços estesos, recorden l'època en què arquitectes com Masó bastien el somni de la ciutat burgesa, de patis interiors amb jardins preciosistes i enormes habitacions de sostre alt, a imatge i semblança d'una Barcelona a mig camí del Londres industrial i de la utopia anarquista. Tal volta semblen arbres de ferro que porten dol.

Tots els règims, polítics o militars, legals o nascuts de la repressió i l'assassinat, es refugien en els símbols, pretenen perllongar la seva vida a través de la col·locació d'icones una mica per tot arreu. Per tal d'advertir els díscols, els revolucionaris, els àcrates, que l'Estat hi és, i que hi és a qualsevol lloc. És la legitimació del poder, un poder que si s'afebleix dona lloc a realitats tan cruels com la de Colòmbia. En el cas dels plafons republicans (una república estranya, aquesta, com mig esporugida, que conserva la corona reial al seu escut) de la Escuela Nacional de Niñas, emplaçats pel Ministerio de Instrucción Pública durant el període 1931-1939, ens parlen d'un règim abocat a la tasca ingent d'educar un país analfabet i endarrerit. Un règim efímer escapat per la repressió totalitària, un sistema polític de caire modern que hauria significat una millora per al país, un inclore's, per primer cop, dins les nacions occidentals, una aposta decidida vers la democràcia.

No es pot dir el mateix de les —presumptament— majestoses àguiles imperials que ens parlen d'un Estat gris, totalitari i repressor, tan estimades per la dictadura *nacional-sindicalista* del general Franco. En el cas de la foto, l'àguila amb al·lumino-si decora un edifici d'habitatges militars prou degradat de la pujada del Castell, a Figueres, però tothom ha vist —molts hi passen cada dia per sota— els plafons del Ministerio Nacional de la Vivienda als portals de les "cases barates", de les cases de protecció oficial, amb *el yugo y las flechas* falangista que segella els somnis urbanístics del *desarrolismo* i l'especulació que tants estralls va provocar al patrimoni històric de Girona. Un ideari que Narcís Comadira va definir prou explícitament al seu llibre



*Els fanals de la Rambla, arbres voltaics (1916).*



Gerona (Destino, BCN, 1999): «Al caos urbanístico de la planificación se ha sumado el desorden arquitectónico (pisos añadidos, alturas con distintas regulaciones, mediocridad en los proyectos...)».

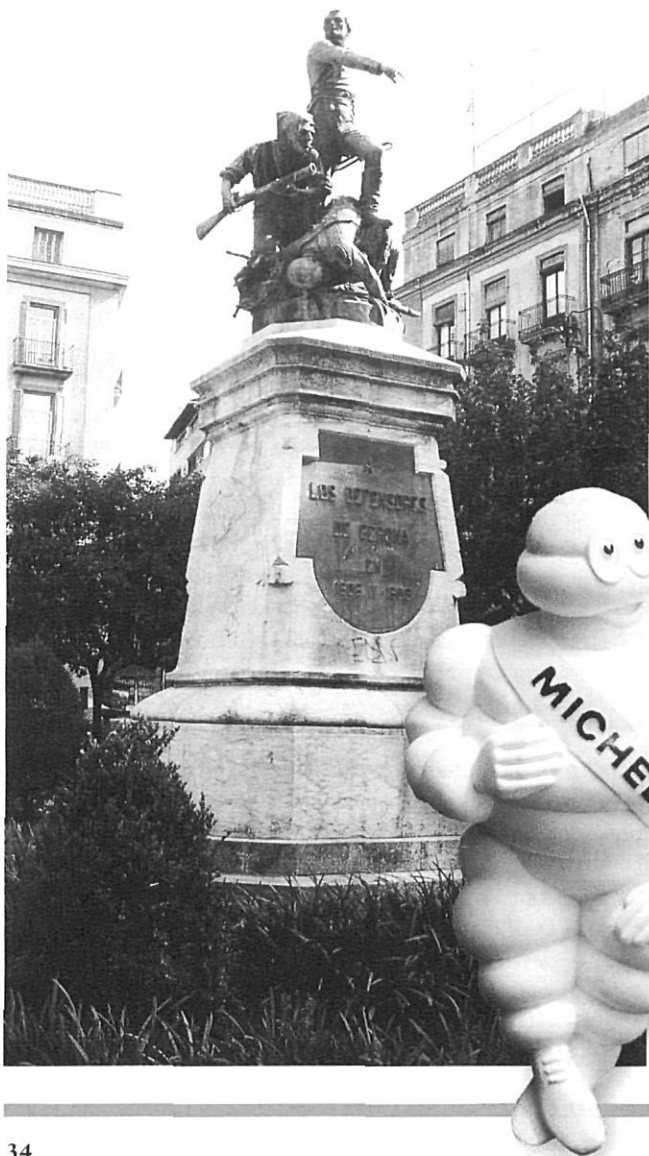
### Quan la pedra parla

Quan la pedra no tan sols parla, sinó que també pren la forma i el continent d'un fet històric, i pretén recordar un espai-temps passat, ens trobem davant un monument. I no em referiré tant als busts, a voltes indistingibles i sempre acotats per la seva pròpia naturalesa. Amb els monuments passa un estrany fenomen: els habitants de la ciutat semblen ignorar-los, com si no hi fossin. Dins l'atzucac del dia a dia no hi ha temps per recordar, per aturar-se a veure una postal tridimensional d'un fet passat. Vivim en el present. En aquest present intemporal, biodegradable i fals de la realitat televisiva i de les modes que duren el que dura un refredat. Ben

poc. Curiosament, succeeix que, per exemple, ni els *heroicos defensores* gironins que moriren i batallaren contra el pèrfid *gavatxo* des del 1894 (una premonició de la derrota antillana?), a la plaça Independència, altrament dita de Sant Agustí; ni la creu catòlica que s'alça des del 1980 per recordar els morts de la Guerra Civil —no és un símbol una mica estrany per a l'Espanya republicana, anarquista i laica que va perdre la guerra?— de la plaça Diputació, no han assolit l'estatus d'un Cascorro madrileny, posem per cas, ni tan sols l'atractiu llegendari del cul de la lleona (petonejar la pedra amb algun tipus d'intenció beatífica, com els mateixos peus del nen Jesús o l'esquena de l'apòstol Santiago o allò que les tribus celtes devien fer a Stonehenge, un recurs humà i diví ben comú).

Els atrafegats i bel·licosos *heroicos* modelats per Antoni Parera, amb el trabucaire enbarretinat de torn que ofereix la nota regionalista amb el rostre tens, sempre amb el mateix soldat mort als peus (quina cara devia fer abans de caure fulminat?, quan de temps fa que ha mort i per què?, tenia imatge pròpia o era una víctima anònima més?) i el company militar del costat que esperona el català vestit a la manera tradicional per anar per feina, és a dir, per avançar sense defallir vers la mort; tots tres amb la petjada immi-

Monument als defensors de Girona, plaça de la Independència o de Sant Agustí (1892).



sericordiosa del temps, en forma d'esfilagarsades línies verdes d'erosió, de pluja i vent damunt el bronze, quan no són aquesta maleïda pólvora i la sang els que també fan de les seves; tots tres romanen metabolitzats en el paisatge. Mentre les terrasses dels bars i els restaurants resten atapeïts a l'estiu, amb les famílies, amics i parelles que dinen o sopen indiferents al fragor de la batalla, a la crueltat de la guerra i a la megalomania napoleònica (veritablement era tan terrible aquest sistema que pretenia institucionalitzar el dret modern i una participació més ampla del poble?).

Però gironins i forans, encaparrats en d'altres històries més prosaiques, segueixen sense fer cas de l'espectacle cruel del monument, també a l'hivern, quan els amics enfredorits s'aixopluguen als bars i la pluja cau mansament, i l'Onyar, des de les finestres entelades, sembla ésser un pacífic que esdevé perillós. Ningú para esment de la destrucció i l'anihilació detinguda en el temps, en aquells tres setges de principi del segle XIX que van deturar el creixement econòmic i demogràfic de la ciutat i la feren malfiar-se de l'esdevenidor (segurament per això i per l'oposició dels militars els darrers vestigis de les muralles no van enderrocar-se fins al 1931, amb la visita d'Azaña, el cap d'aquella Segona República amb la corona reial castellana al seu escut).

Les històries tristes no interessent a la gent, que segueix amb *el dolce fare niente* dels clients asseguts i desvagats que assaboreixen una cervesa o un aperitiu abans d'anar al cinema o de no anar enlloc. O amb les canonades vençudes pel soroll del trànsit a l'hivern i aquesta fredor que no desapareix mai de la ciutat, que és una segona atmosfera vinguda de l'abraçada líquida de l'Onyar, que s'arrapa al cos i no t'abandona mai. El monument és allà per preservar el patriotisme. Tan cèntric. Per recordar allò que s'ha de fer quan envaeixen el teu espai vital. Matar i ser matat, assetjar i ser assetjat. És tant un exemple com un recordatori. Una lloança i un advertiment a les càrregues futures de l'enemic vingut de més enllà dels Pirineus. Però la gent no s'hi capfica gaire, per aquesta mena d'heroïcitats. I menys els turistes francesos. Millor.

#### Lluny de la dictadura del microxip: botigues

A vegades, passejant per una gran superfície, és fàcil imaginar-se un mateix com una formiga o una abella zumzejant dins la gernació de congèneres del rusc. Un ésser anònim dins una gran fàbrica de compradors; fins i tot hi ha cops que aquesta despersonalització exagerada fa mal, i al client perdut l'ennuega una sensació de buidor absoluta, i intenta veure en els altres que l'envolten un senyal d'escalfor xifrat, un somriure, un gest cordial, però només percep famílies frisosas de buidar els comptes corrents. Homes i dones amb l'aspecte d'autòmats rodolant dels cuinats als llegums i dels dietètics a les begudes alcohòliques.

Quan els xips s'implantin definitivament no ens quedarà ni el recurs d'una pseudoconversa autista amb la caixa de torn. Un delicat intercanvi d'ignoràncies verbals. Un "Són 377 euros", "Vol els 380?", "Molt bé", "Adéu", "Adéu". Això si tens la sort que la pobra esclava del teclat estigui de prou bon humor com per dir-te quelcom humà i coherent.

Enfront d'aquest desert humà del mirar, de l'olorar, del dialogar, del percebre, s'aixeca l'oasi visual, sensual i humà de les bo-

tigues de tota la vida. De la sublimació del paladar que significa un negoci amb tradició. Botigues que no són la franquícia estàndard i impersonal o el model de gran superfície. Botigues vingudes d'una època on l'estètica era tan o més important que el benefici econòmic. Botigues tan sagrades com museus. Botigues tan antigues que són modernes, més que modernes. Botigues que val la pena visitar, tot i que no es vulgui comprar res.

A Girona trobem petites meravelles com aquestes en alguns indrets privilegiats. Al carrer Argenteria, aprofitant-se de la seva centralitat. Aquest és el cas de Torners Gelats V. Candela, de disseny modernista amb el gust ensucrat dels dolços i dels gelats. Potser per això el disseny és a un pas del *kistch*, un *kistch* de bon gust, s'entén, sense les estridències d'altres locals més arrauxats, amb les seves oques dissecaades d'ales esteses com mans obertes que semblen saludar el client des de la seva immortalitat rígida d'aparador. L'interior, de parets altes i vidres, ens remunta als salons de te o als cafès dels nostres avis, senyorial i alhora mesurats en la seva decoració.

O l'atractiu rígid de la farmàcia Saguer, ben bé al costat, amb el format de les lletres del rètol tan dels anys 30, estil Broadway, per ser exactes. Amb un interior que no té la disposició alegre i estilitzada de la dècada de la ràdio, sinó que és més antiga i ens porta directament al 1900, amb el taulell de fusta i els pots blancs decorats a les vitrines, tot guardant les composicions medicinals conservadores d'un saber guaridor antic, que semblen potser flascons màgics on algun alquimista del Renaixement hagués dipositat els seus beuratges i els seus invents.

I si enfilem rambla amunt —tot ramblejant com feia qualsevol gironí de l'era anterior al cotxe i de les fugides en massa a la costa— trobem també botigues adequades per preparar-se per a la degustació. El pas previ per gaudir d'un bon àpat, és a dir, l'elaboració. Allà on la golafreria esdevé un art.

#### L'adrogueria turística, o com fer mèrits per figurar a la guia d'Air France

Però si hi ha una botiga que es pot considerar veritablement l'establiment dels turistes, aquest és el Colmado nº 4 Moriscot, situat al número 4 del carrer Ciutadans, tocant a la plaça del Vi. «Vénen molts turistes. Som molt coneguts pels forasters», reconeix amb tota tranquil·litat Quim Moriscot. Amb la calma i la tranquil·litat amb què un estudiant eficient se sap la lliçó apresada,



Colmado Moriscot, carrer Ciutadans, núm.4, el paradís culinari modernista (des de final del segle XIX; actual propietari, des de 1959).

amb què es repeteix quelcom que s'està acostumat a explicar. I mentre diu això, ensenya amb tota desimboltura un llibre gros com una guia telefònica de Madrid, la darrera edició de la revista d'Air France per als viatgers i en la qual —no cal dir-ho— també hi apareix la seva botiga entre un bon grapat d'aspectes interessants de tot Catalunya (!). «Un client a qui l'hi van donar a l'avió ens la va portar perquè la tinguéssim», comenta, sense cap mena de fals orgull, amb el to amb què es pronuncia certitud. Quim és el fill del propietari i es pot dir que pràcticament ha crescut darrere aquest taulell, que segueix com abans. Això és el que ha vist fer al seu pare, Enric Moriscot, que va comprar el negoci fa quaranta anys i és prou conscient de la meravella que tenen a les seves mans, la qual, de moment, no pensen vendre's mai: «És una relíquia», assegura, «un tipus d'establiment com els d'abans; aquest ha vist passar carlins, feixistes, rojos», comenta; i, aparentment, els ha resistit a tots a força d'adaptar-se; d'aquí el pas de la xarcuteria i els productes dietètics a l'estat actual, on predominen els vins i els licors, els capricis dels sibarites. Tot i que també recalca que no només es viu de la façana: «En un negoci no hi ha subvencions, no hi ha ajuts, no hi ha res, i només s'aixeca la persiana si la caixa quadra».

El realisme d'aquestes asseveracions és aclaparador, però, francament, allò que es pugui dir d'aquesta botiga fa poca justícia a l'espai. Tot i ser modernista, l'aparador, restaurat i un pèl modificat, no presenta el recargolament dels establiments d'aquesta estètica. Tot i el ventall increïble de queviures i begudes que s'hi pot contemplar i fruit: hi trobem arrengrerats mil i uns licors, des del tequila mexicà El Gusano Rojo, amb un cuc surant a l'ampolla com un astronauta de la Mir, les rates i els llangardaixos miraculosos i diürètics per a les cultures orientals, fins a la bóta hispànica decorada amb motius taurins; des de les millors mostasses de Dijon a unes anxoves de l'Escala que treuen la son.



Banc d'Espanya, l'estètica dels vuitanta (1984-1989).

Per això ningú es pot estranyar si la vella caixa enregistradora (de 1895) encara els funciona («molt millor que aquestes que fan ara, que duren quatre dies», sentència el jove Moriscot) ni si, en fer-lo passar a l'interior de la botiga, el client es troba amb un decorat que sembla sortit d'un conte de fades o d'una jugada dels sentits, amb columnes del segle XIV, de l'època en què el carrer Ciutadans feia honor al seu nom i els patricis gironins vivien en petits palaus amb els sostres atapeïts de relleus.

Entrar en un d'aquests establiments és penetrar en el món dels sentits sublimats, a l'univers multiforme de la cuina i al món colorista dels embolcalls i de les begudes. Com un infant dins una gran superfície atapeïda de joguines, els ulls de l'espectador curiós no poden més que sentir-se desbordats per la gamma de colors, formes i sensacions que provoca la disposició de la mercaderia, els jocs dels embolcalls i les caixes. A vegades semblen una estranya muntanya de formes diverses. Els ulls van d'un lloc a l'altre, erràtics, sorpresos. En aquesta època de moda *cyborg*, amb televisors i estètica de videoclip, una bafarada d'autenticitat val el seu pes en or.

### Edificis, dècades, història

El Banc d'Espanya és un curiós equívoc: vist una mica de lluny, des de la Gran Via Jaume I, sembla una plaça de toros, en una imatge molt similar a la Monumental de Barcelona. Sobri en la seva estètica de totxana vermella, de murs i contraforts que prenen l'aparença d'un castell medieval inexpugnable, és una construcció amb l'estètica dels vuitanta i que figura a tots els manuals dels estudiants d'arquitectura d'arreu de l'Estat. Perquè no tot havia de ser malbaratament i grandiloqüència a la *Gran Girona* que havia d'assolir la gens menyspreable —però sí desproporcionada— xifra dels 600.000 habitants, sobretot si es té en compte que aquesta és, si fa no fa, la quantitat d'habitants actuals de tota la província. Aquest bloc monolític és una solució urbanística sense estridències, integrada en el paisatge. Un mini-

malisme —que els gironins anomenen amb humor “el búnquer”— que anticipava les places dures dels noranta (tan higièniques, tan asèptiques, tan fredes per als transeünts i tan estimades pels *skaters funàmbuls*).

Seguint per la mateixa Gran Via trobem un altre tipus d'arquitectura, molt en voga als setanta, caracteritzat per l'emplaçament de figures al·legòriques per destacar l'activitat de l'edifici o el seu nom (com és el cas del bloc de pisos Jaume I, del mateix carrer). Així, la façana de la Hisenda gironina, allargassada com un pseudogratacel, té en la seva part superior una sèrie de relleus que farien les delícies de qualsevol arquitecte de l'època soviètica i del constructivisme dels països de l'Europa de l'Est: l'obrer amb les seves eines mecàniques de rigor, els complexos mecanismes de la productivitat en forma de po-

litges, la camperola que treballa de sol a sol en una tasca feixuga, amb la inevitable falç i el no menys inevitable barret ample. Al·legories del treball, d'un sistema econòmic i d'una manera d'entendre l'ornamentació i la posada en escena arquitectònica avui desfasats (curiosament, tant les dictadures feixistes com les comunistes s'han recreat en la representació estereotipada del súbdit-esclau, sotmès a l'imperi ideal de l'esvàstica o de la falç i el martell, un altre punt en comú més entre el bigoti hitlerià i la mirada glacial de Stalin).

Tot dirigint-nos a la plaça Miquel Santaló, a la ciutat nova que cerca la carretera de Barcelona i el futur, trobem l'hotel Carlemany, inaugurat el 1995 i que té 90 habitacions amb televisió per cable i minibar. A la mateixa planta, el restaurant de l'edifici, amb cuiner francès inclòs, El Pati Verd, que mira de reüll les aglomeracions del Bistrot. La seva estètica vítrica, neta, de línies fredes però insinuants, és el triomf de les idees de Wright, de l'home que va somiar que l'urbanita abandonaria un dia la cotilla del classicisme per endinsar-se en els nous elements: ciment i vidre. El Carlemany representa una empenta vers el futur, un penell a què enganxar-se, una icona de la modernitat. En els seus vidres s'hi reflecteix molt més que els edificis del costat i la llum del sol: s'hi reflecteix el relleu d'una ciutat que segueix sent, per damunt de qualsevol altra consideració, un lloc de mesura de l'home, un bon indret per estar-hi i per entrar en un nou segle, amb el permís de Nostradamus.

### Publicitat, icones de la modernitat

El comerç va dur a la publicitat, o la publicitat és el mateix comerç? Un venedor ambulat què fa, sinó publicitat, quan crida les excel·lències dels seus productes? Sigui com sigui, el segle XX és el de l'esclat de l'aparell publicitari i de la cultura de consum. I si bé les plaques esmaltades (*affiches publicitaires* o *plaques émail·lées*, com diuen els francesos) no van tenir l'àmplia difusió de l'Estat veí, també decoraven les ciutats i els pobles amb els seus

reclams publicitaris, sempre a les portes dels establiments especialitzats, tot convidant silenciosament els clients a entrar-hi i gaudir de la societat de consum que tot just estava a les beceroles. Aquest és el cas de la màquina de cosir, un invent de principi del segle XIX al qual Isaac Singer va acabar de donar forma el 1852 i que va significar un pas endavant per al treball femení (a mig termini va permetre integrar la dona dins la massa obrera amb unes condicions molt superiors a les existents fins al moment). En concret el model de la màquina de la fotografia és dels voltants del 1912, i va esdevenir tot un clàssic. Un de molt similar a aquest, però més perfeccionat, amb peu rotatori, encara roman a moltes cases, amagat sota un elegant moble de fusta.

Els anys vint representaren l'època d'esplendor de les empreses cafeteres, i també de les xocolateres (aquí teníem la casa Juncosa, de molt de renom), que van mecanitzar els sistemes de producció. Per això trobem els anuncis de les grans empreses: la Phoscao, francesa; o la Nestlé, suïssa, amb el seu Nescao, que, com veiem, ja deia allò d'«el mejor desayuno o merienda» amb una curiosa andròmina propagandística de cartró en forma de llauna que, en obrir-se, deixa veure una nena satisfeta amb una grossa tassa de Nescao (tot i que l'anunci assegura que és un aliment amb vocació totalitzadora: «niños ancianos madres jóvenes agotados convalecientes», i fins i tot els «delicados del estómago»). L'influx nord-americà aterrà a Europa fonamentalment després de la Segona Guerra Mundial: amb els tancs Sherman i el xiclet va arribar la Coca-Cola, amb anuncis amb nanos curts de gambals i d'amplíssims somriures —què fa amb una xapa al cap aquest vailet d'aspecte ari?—. Tot i que abans ja vam tenir la propaganda subliminar d'una nena de cartró amb la qual es pot jugar a ser sastre i *estheticienne* i que, sospitosament, té una semblança massa evident amb la Shirley Temple, la petita actriu prodigi que va fer oblidar les nafres de la depressió econòmica a tota una generació d'americans.

Hotel Carlemany, la imatge de futur. Plaça Miquel Santaló (1980).



El fet és que mirant aquestes icones del passat es pot entendre el camí seguit per la publicitat i els productes fins avui, en què la societat els percep com un vehicle d'autorealització personal (l'aura que pot donar un rellotge Rolls, unes sabatilles Nike o conduir un Mercedes) i un senyal d'estar a la moda. Les proves més palpables de l'ampli arrelament que tenen les pràctiques publicitàries com a creadores de mites és la pervivència dels «models clàssics», és a dir, d'aquells objectes que ja formen part del patrimoni col·lectiu, com l'ampolla de la Coca-Cola. Aquest pot ser perfectament el cas del personatge rodanxó que veiem en una actitud distesa: si bé aquest —que en un principi es col·locava a dalt dels tallers mecànics o en un dels costats de l'entrada— concretament és una reproducció dels anys vuitanta, l'original va ser molt famós en la dècada dels trenta, i aquest salt de més de 50 anys explica prou bé l'èxit del recurs comercial. I és que avui dia el senyor Michelin sembla més aviat un personatge de carn i ossos, o, com a mínim, un heroi de còmic, i no pas una successió de pneumàtics superposats. Curiosament sembla que els vestits dels astronautes seran molt similars a l'estètica de la mascota de l'empresa francesa: tot un èxit sense gastar ni un sol franc en màrqueting. Una idea genial més dels publicistes que ha contribuït, a la seva manera, a construir la història del segle d'Einstein, de Rahola, de Masó, del bisbe Jubany i, com no, de la mateixa pedra metamorfosada en llegenda.

Moisès de Pablo